

Horváth Hilda

FÜZÉRRADVÁNYI KASTÉLYENTERIŐRÖK

A magyarországi kultúrtörténet fontos része az enteriőrművészet, lényegében az otthonok, a berendezési tárgyak története, melyhez szorosan kapcsolódik a főúri és polgári lakásokban őrzött műgyűjtemények, kiemelkedő művészi értékkel bíró tárgyak dokumentálása is. Voit Pál átfogó és alapos tanulmánykötete¹ óta alig volt kísérlet arra, hogy e témakört összefoglalóan feldolgozzák, s továbbra is teljesen feldolgozatlan a historizmus és szecesszió korszakának hazai otthonkultúrája, noha készült néhány történeti és szociológiai tanulmány, főként a polgári lakhatási szokásokat elemezve.²

A hazai kastélyok, régi műemlékek hasznosítása, egyáltalán a kastélyprogram megköveteli az építmények alapos dokumentálását, mely a hajdani enteriőrökre is kiterjed. Mindaz a pusztulás és pusztítás, mely az elmúlt évtizedekben történt – korábban a háborús viszonyok, majd a rendszerváltások és változások nyomán – alaposan szétzilálta az egykori tulajdonviszonyokat. Főúri otthonok semmisültek meg, s ami úgyszintén fájó és szinte lehetetlenné teszi a kutatást, a dokumentumok, írásbeli feljegyzések, fényképek is eltűntek, áldozatul estek a történelem viharainak. Így minden apró momentum, minden adat, fotó, írásos feljegyzés fontos, s egy-egy mozaikszele lehet a valamikor talán részletesebben kirajzolódó egésznek. Ezért lényeges az a kézirat – a füzérradványi kastély berendezésének leltára 1898–1913 – melyet kutatásai során Sisa József lelt fel a Károlyi Levéltárban.³

A radványi kastély valószínűleg a 16. század végén épült,⁴ melyet aztán a 19–20. században alaposan átalakítottak két ízben is: először Károlyi Ede (1821–1879) részére, eredetileg Ybl Miklós tervezésében 1857–77-ben, majd a déli szárnyat Albert Pio tervei nyomán 1897 és 1907 között.⁵ Az építkezés megkönnyítésére hozták létre azt a gőzgépekkel felszerelt ipartelepét Radványban, ahol az éppen szükséges ács, kovács, lakatos és egyéb munkákat végezték, cserepeket, téglákat, épületdíszítményeket gyártottak, továbbá volt külön bútor és asztalos műhely is.⁶ Úgy véljük, főként épületasztalos munkák készülhettek itt.

Károlyi Ede örököse, fia László (1859–1936) 1897-ben vette feleségül nagyapponyi gr. Apponyi Franciskát (1879–1958). Állandó lakásuk Fóton volt, majd fokozatosan Füzérradvány felé fordult érdeklődésük, s a radványi antik és értékesebb tárgyak jegyzéke szerint 1898 és 1913 között szisztematikusan, rendszeresen vásároltak tárgyakat a kastély számára. A

kéziratban szerepel a vásárlás helye és ideje, a bútor vagy más berendezési tárgy rövid megjelölése és a műkereskedő, esetenként a korábbi műgyűjtő neve, a készítés évszázada, végül a vételár. A tárgyakat részben a jelentősebb szobák, termék szerint sorolták fel, részben pedig összesítve. Feltűnő a XV–XVI. századi tárgyak nagy száma, túlsúlya. Így egyértelműen tudatosságot feltételezhetünk a vásárlásoknál, amikor következetesen előtérbe helyezték a reneszánsz stílust és egységes berendezésre törekedtek. Elképzeléseik minden bizonnyal beleilleszkednek abba az áramlatba, mely a reneszánsz divatját, újrafelfedezését, sőt imitálását jelentette.

A múlt század végén jelentkező neoreneszánsz elsősorban Németországban gyökerezett meg, de természetesen a klasszikus reneszánsz hagyományok igazi hazája Itália maradt. A grófi házaspár hosszú időn át következetesen járta az itáliai műkereskedéseket és kapcsolatot tartott fenn a műtárgyak értékesítőivel, egyértelműen azzal a céllal, hogy lehetőség szerint korhű, igazi reneszánsz otthont alakítsanak ki. A főti otthon – már ami egy későbbi leltárból kiderül – feltehetően sokszínű lehetett, különféle korok bútorai és berendezési tárgyai voltak együtt, érdekes módon származott tárgy a malmaisoni Napóleon-kastélyból is,⁷ miként gr. Pálffy János, a múlt század kiemelkedő műgyűjtője kollekciónak is volt erre példa.⁸

A család tulajdonában lévő műtárgyak, megtartandónak vélt bútorok Főton lelték elhelyezést, az újabb vásárlások pedig a füzérradványi kastélyt gazdagították, ám a reneszánsz, későreneszánsz együttesbe bekerült egy-egy, stílus szerint jól illeszkedő családi darab, esetenként egy-egy későbbi műtárgy is. A koncepció kialakításánál, a vásárlásoknál, a lakberendezésnél feltételezhető gr. Apponyi Franciska jelentős szerepe, nem csupán azért, mert ez jellemző volt a múlt század végére, századunk elejére – azaz a hölgyek előszeretettel foglalkoztak berendezőművészettel –, hanem azért is, mert a házaspár által több ízben látogatott firenzei Bardini műkereskedő őt mint gyűjtőt tartotta számon.⁹ Egyébként gr. Apponyi Franciska lakberendező vénájára vall az a gondosság és precizitás, ahogy például a Múzeum utca 11. szám alatti Károlyi-palota egykori berendezését a tárgyak származási helyével együtt feltüntetve leírta, az alaprajzot lerajzolta.¹⁰ A füzérradványi kastély kialakítását neoreneszánsz törekvések ösztönözhatték, s a reneszánsz felé forduló érdeklődés hatotta át a grófné otthonteremtő elképzeléseit, talán némiképp felidézve az egykori, kései reneszánsz magyar udvarházi pompát s a Károlyi család felemelkedésének kezdeti korszakát.

A vásárlások mellett feltételezhető, hogy a hajdani Rákóczi-javakból is kerültek tárgyak a füzérradványi enteriőrökbe: a sárospataki Rákóczi Múzeum tulajdonában van az a Füzérradványból származó szék – jellegzetesen trapéz alakú ülőlappal, karéjosan kivágott, faragott, áttört háttámlával és az első lábak közötti merevítővel –, mely lényegében egyszerűbb változata a Kassai Múzeumba a nagysárosi várból bekerült ún. Rákóczi-székeknek.¹¹

1. Füzérradvány. Károlyi-kastély. Földszint, márványfolyosó, 1930-as évek

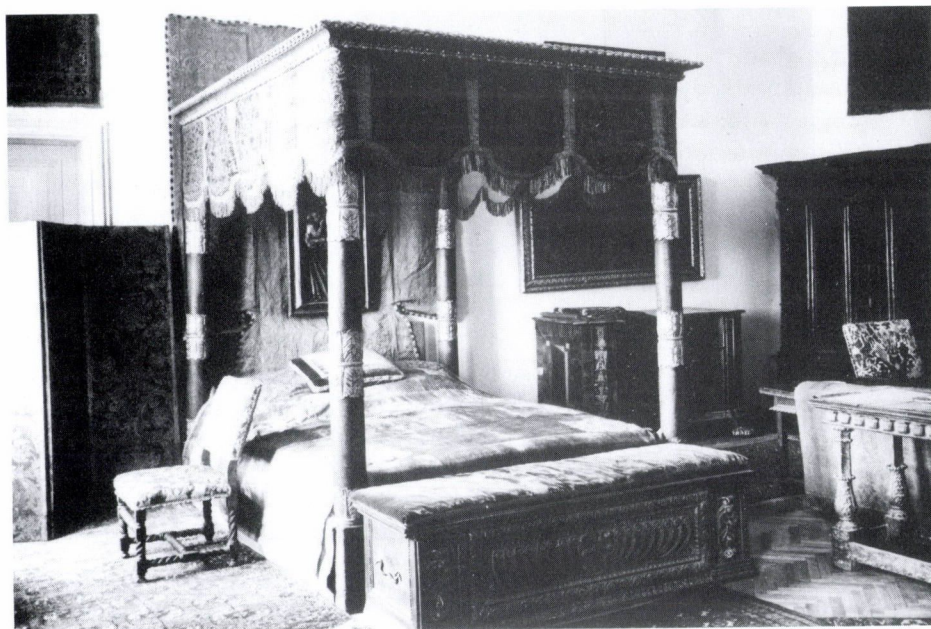
2. Füzérradvány. Károlyi-kastély. Földszint, szalon, 1942.

Az eredet hitelt érdemlően dokumentálható a sorozatos itáliai vásárlások esetében – főként a neves firenzei Bardini műkereskedőt emelnénk ki közülük. A korabeli Bardini-katalógus mutatja a gazdag választékot, a kollekciónak valóságos tárháza volt a reneszánsz tárgyaknak.¹² Nagyobb és kisebb tölgyfa asztalok szép számmal voltak Bardini kínálatában, melyek közül jónéhány Füzérradványba került. A többi vásárlás is főként Firenzében történt, századunk első éveiben különböző kereskedőknél, kisebb részben pedig – miként feljegyezték – Velencében, Sevillában, Bécsben, sőt Párizsban, Monte-Carlóban. Két jelesebb műgyűjteményből kerültek tárgyak a grófi házaspárhoz: M. Eugène de Miller Aichholz (Bécs) és M. Galli Dunn kollekcijából. Az aukciós katalógusok¹³ tanúsága szerint mindkét gyűjteményben a legkülönbélebb művességek szerepeltek egymás mellett, képek, szobrok, textíliák, kerámiaedények, bútorok stb., elsődlegesen itáliai reneszánsz, XVI. századi műtárgyak.

Az enteriőrök rekonstrukciója

A századeleji állapotok teljes rekonstrukcióját akadályozza, hogy a megmaradt tárgyi anyag töredékes, a korabeli leltár pedig szűkszavú: a rövid megjelölések alapján a tárgyak nehezen azonosíthatók, a fennmaradt fényképek pedig egy másik korból, az 1930-as évek végéről származnak, miután a kastélyt előkelő szállodaként megnyitották 1938. május 8-án.¹⁴ Az egykori luxusszállót 1948-ban államosították, szanatóriummal alakították át. Berendezése az elmúlt évtizedekben jórészt elkallódott és elpusztult: a második világháborút egyébként átvészelt bútorzat kisebb hányadát a sátoraljaújhelyi kórház őrizte évtizedekig (a közelmúltban gr. Károlyi László a főteli kastélyban helyezte el),¹⁵ más részét, úgy véljük, az értékesebb tárgyakat, 1949-ben Sárospatakra szállították, megalapozva ezzel a Rákóczi Múzeum jeles reneszánsz kollekciját.¹⁶ Tehát a nagyvonalú eredeti leltárt kell összevetni a jóval későbbi fotódokumentációval és a töredékes tárgyi anyaggal.

Neoreneszánsz jellegű a földszint hosszú, boltozatos, márványpadozatú terme, az ún. márványfolyosó /06. terem/. Majdnem minden szobában volt kandalló, a folyosó másodlagos beépítésű, Bardinitól származó kandallója kőből készült, fölötte szintén másodlagos beépítésű kőtábla. A leltárból az derül ki, hogy ide elsődlegesen különböző méretű reneszánsz asztalokat és faragott, bőrrel, textillel kárpitozott, változatos kialakítású székeket helyeztek el. Érdekesség, hogy a reneszánsz-neoreneszánsz belsőben kialakítottak egy kis sarkot XIV. Lajos korabeli karosszékekkel. Ez az alapgonddal később is megmaradt, bár a bútorok némiképp átrendeződtek, miután a szállót megnyitották. Az értékesebb tárgyak elkerültek e teremből a harmincas évektől (pl. a faragott elefántcsont kis ládika, a point de Hongrie-bevonatú támlásszékek, pedig utóbbiak még egy régi képeslapon

3. Füzérradvány. Károlyi-kastély. Szoba, 1930-as évek

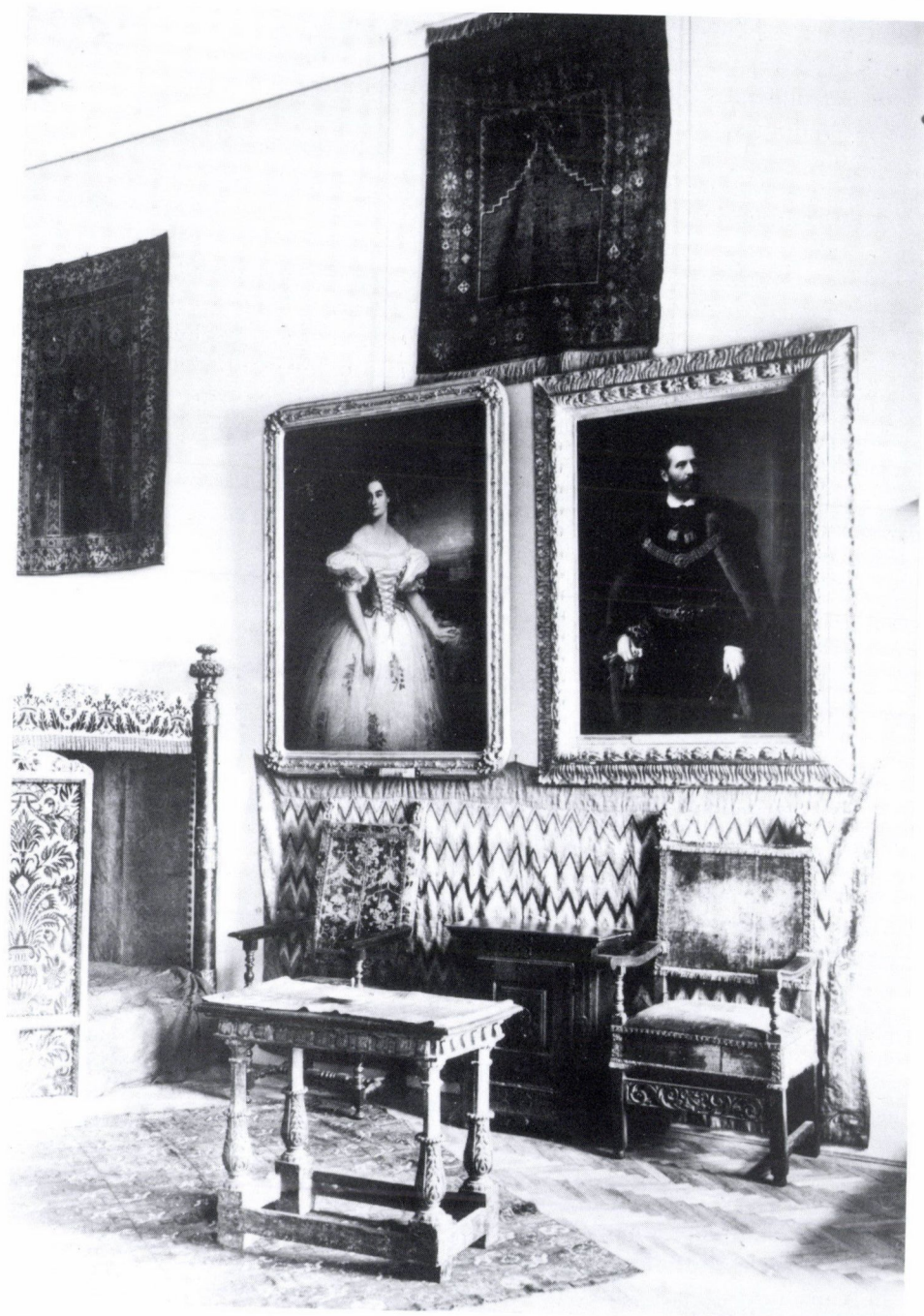

4. Füzérradvány. Károlyi-kastély. Szoba, 1930-as évek

láthatók¹⁷), s a vélhetően eredeti mobiliák helyét többnyire reneszánsz mintára készített ülőbútorok foglalták el.¹⁸ Az egykori berendezésből, a Sátoraljaiújhelyre menekített anyagban, megmaradtak a tűzikutyák és – sérülten bár, s új kárpitozással – talán felismerhető, azonosítható néhány faragott támlájú hátasszék.

A márványfolyosóról nyílt a gróf földszinti író, azaz dolgozószobája (0.10. terem).¹⁹ A századeleji leltár alapján a folyosóhoz hasonlóan itt is volt egy csatakép (Jacques Courtois Borgognone), továbbá kőfaragványok, valamint gr. Károlyi Ede mellszobra, aztán olaj- (pl. Breughel) és szépiaképek, és természetesen kandalló, rajta az elmaradhatatlan órával, fölötté festmények. Itt is a reneszánsz ízlés uralkodott, több asztal, székek és szekrények képviselték ezt a stílust. A Sárospatakon lévő bútorok közül, úgy véljük, talán itt volt az a dóroszlopot imitáló hét lábón álló diófa asztal, melynek provenienciája egyébként ismeretlen (81.87) – egy „7 lábos diófa asztal”-t Bardinitől vásároltak Károlyiék. Rövid, ám találó megjegyzések nyomán (talán) azonosítható az a „2 drb. karos szék bőr támlával gazdagon aranyozva czimerrel”, melyek Firenzéből, Bonditól származtak. (Rákóczi Múzeum, Sárospatak, 50.2.18., 52.14.1.)²⁰

A dolgozószoba mellett volt közvetlenül a gróf hálószobája (0.9 terem), azontúl a fürdőszoba. A hálószobáról készült fényképfelvételek²¹ és az írásos feljegyzések egybevetése tanúsítja, fő vonalakban évtizedekig megmaradt a régi berendezés. Meghatározó eleme a mennyezetes ágy, aranyozott levelekkel díszített diófaoszlopokkal. Fentről vörös damaszt függöny csüngött alá, az ágyat olasz takaró borította. 1902-ben Firenzében vásárolta a Károlyi házaspár. Ugyaninnen származik két magas, egyszerű vonalú és felépítésű, itáliai reneszánsz diófa ruhásszekrény, az egyik fejet ábrázoló bronz kilincsekkel (mindkét bútor jelenleg a sárospataki Rákóczi Múzeum kiállításán látható.) Az olasz manierizmus jellegzetes példája a mennyezetes ágy előtt elhelyezett plasztikusan faragott, aranyozott, stilizált maszkokkal díszített, diófa „bahut”, azaz láda, mely a korabeli leltár szerint Vasari idejéből származik, s 1905-ben vásárolták meg Károlyiék. Jelenleg a sárospataki múzeum tulajdona (50.2.23), mint az a diófa szekrény is, mely már egy másik korszakot, a barokk művészetet képviseli. A nagyméretű kétajtós szekrény lábazata és párkányzata széles, többszörösen tagolt, az ajtók betétjeit berakásos rácsmustra ékesíti. A XVIII. század közepén készült, vélhetően Würzburgból származik. (81.3) A szoba falán velencei aranyozott tükör lógott és keleti szőnyegek. Feltevésünk szerint a szobának másik oldalát láthatjuk azokon a fényképeken²², ahol szintén meghatározóak a falakról lelógó szőnyegek, a sarokban egy kisebb mennyezetes ágy van, itáliai reneszánsz karosszékek fölött pedig vélhetően gr. Károlyi László és neje képmása látható. Erre vonatkozhat az 1938-as, Bethlen Margit tollából származó leírás: „Károlyi László gróf fekete díszmagyarban vörös mentével Glatz Oszkártól, felesége fiatalkori képmása a francia Blanche-tól, a századeleji, kissé erősvonású, festői modorban, mely

5. Füzérradvány. Károlyi-kastély. Szoba, 1930-as évek

azonban nem képes etherikusan finom arcvonásait eldurvítani...²³ Bethlen Margit megjegyzése is alátámasztja a megállapítást, hogy ugyanarról a teremről van szó, amidőn azt írja, hogy a múzeumszerűen megőrzött hálószobában két baldachinos ágy volt.²⁴

Számos családi kép mellett gr. Károlyi Ede országgyűlési követ életnagyságú térdképe (olajfestmény) is a füzerradványi kastélyban volt.²⁵

A márványfolyosó hosszában lévő két szobát, az egykori író- és hálószobát a tulajdonos az 1930-as évek végétől is fenntartotta magának, ez a rész volt az ún. múzeum, ahol az értékesebb tárgyakat elhelyezték. Az ehhez a részhez tartozó fürdőszobát pikáns XIX. század végi fürdőképek borították.

E szárnyon volt a nagy szalon (0.11 terem), innen nyílt bejárat egyrészt a könyvtárba (0.12 terem), másrészt a Hubertus-terembe (a szálloda idejében társalgó, 0.15 terem), amelyen át az ebédlőbe (0.20 terem) lehetett jutni.

A szalonban (0.11 terem) – a neoreneszánsz architektúrájú márványfolyosóval ellentétben – barokkos hatást keltett a két csavart oszlop.²⁶ Berendezése neoreneszánsz, néhány régi, eredeti bútorttal: itt volt az a nagyméretű asztal, ornamentális berakásokkal és címerrel, monogrammal díszített fedlappal, melynek mára csak asztallapja maradt meg (50.2.22). Azonkívül különféle asztalok és természetesen kandalló, körülötte változatos ülőalkalmatosságok, üldögélésre, csevegésre invitáló kényelmes angol(?) bőrgarnitúra. A szoba ékessége volt az a XVIII. század közepéről, kb. az 1740–50-es évekből származó aranyozott bronz ún. cartel-óra, mitológiai figurákkal, melynek párdarabja egy barométer. Az óra tetején Vénusz szekere látható, mögötte az Esthajnalcsillag fénysugaraival, alul voluták között az istennő fekvő aktja, amint egy puttó lemeli róla – vagy ráborítja – a fátylat. A szakirodalomban – természetesen ezen ismeretlen darabon kívül – összesen négy analóg műtárgyat említenek.²⁷ Csodálatos módon a füzerradványi kastély berendezéséből megmaradt a falóra és a barométer is, a sátoraljaújhelyi kórház lerakatában. Ugyancsak a falon volt az a kerék, női portrét ábrázoló márványrelief, melyet Károlyiék Bardinitől Fienrézében 1907-ben vásároltak s a grófné szalonjában helyeztek el.

Azonkívül a falakat itt képek díszítették, míg a Hubertus-teremben (0.15 terem,²⁸) – elnevezéséhez méltóan – szarvasagancsokkal ékesített csillár lógott és állatbőrök függtek, megőrizve a régi vidéki kastélyok e jellegzetességét.²⁹

Mintegy ezt folytatva, a lépcsőházban (0.14 terem,³⁰) a hazaiak mellett afrikai vadászszákmányból származó trófeák voltak, melyeket a ház ura hozott Afrikából. Néhány trófea megmaradt (őz- és szarvasagancs, tuzok, fajdkakas- és muflonfej, oroszlán és bölénypata, elefántagyar) Sátoraljaújhelyen, mint az a kis historizáló, egyszerű vonalú asztalka is, mely a Hubertus-teremben az egykori szalonnal szomszédos nagyméretű, kazettás üveglablakkal és üvegajtókkal áttört fal mellett állt, gurulós bőrfotelokkal

6. Füzérradvány. Károlyi-kastély. Szoba, 1930-as évek

7. Füzérradvány. Károlyi-kastély. Szoba, 1930-as évek

együtt. A lépcsőfeljáró előterében volt a jelenleg Sárospatakon lévő, kompilált kétajtós, alacsony tölgyfa szekrényke. (52.12) Szintén a lépcsőház berendezéséhez tartozott az a nagyméretű velencei tükör, széles fakerettel, felül dús faragással, puttók által tartott medaillonban „KS” monogrammal, amit néhány évvel ezelőtt loptak el az egyébként őrzött épületből.³¹

A Hubertus-teremből lehetett az 1930–40-es évek előkelő szállóvendégeinek bejutni az étterembe (0.20 terem).³² Bethlen Margit így írt róla: „Mindenki jól érzi magát, megbámulja az óriási, kertre nyíló ablakokat, a falakat borító színes metszeteket. Az egyik sorozat XIII. Lajos dicsőségét, a másik a Pitti-palota festőgárdáját mutatja be.”³³ Az ablakok közötti falszakaszon kandalló volt, két oldalán kandeláberek álltak, melyeket a közelmúltban a sárospataki vár kápolnájában helyeztek el. Volt a teremben egy nagyméretű reneszánsz asztal. Az ennél kisebb ebédlőasztalok mellett a márványfolyosón lévő neoreneszánsz támlásszékekhez hasonló illetve azoknál egyszerűbb faragott, továbbá nádazott ülésű és háttámlájú székek álltak. A Hubertus-teremmel átellenes falon – mely oldal egyébként a dokumentumok tanúsága szerint az idők során változott – egy időben képek függtek, volt egy díszes keretű tükör is, alatta pedig egy XVII. századi, reneszánsz, egyajtós faragott szekrényke, mely a Rákóczi Múzeumban megtekinthető. Jellegzetessége az ajtó közepére faragott rozetta, mely motívum a két oldallapon szintén visszatér. (50.2.5)

A könyvtár berendezése szintén változott némiképp az idők folyamán, a szálló idejében Bethlen Gábor és Brandenburgi Katalin életnagyságú képét idehelyezték, korábban az ebédlőben voltak. (Bethlen Gábor első felesége Károlyi Zsuzsanna volt.)³⁴ A könyvtár berendezésének, reneszánsz ízlésű bútorainak nem sikerült nyomára bukkanunk.³⁵

Ugyancsak az idők folyamán bekövetkezett változások nyomták rá a bélyegét a grófné lakosztályára. Szalonja berendezési tárgyai közül kiemelnénk a vörös bársony pannót, a római kori mellszobrot, az olasz reneszánsz áttört faragású aranyozott tükörkeretet, az aranyozott diófa kazettát, az aranyozott rácsos diófaszekrényt, valamint a szintén diófa íróasztalt és a képeket: 14 drb szépiakép (Raffaél iskola), holland kép, ceruzarajz (Segantini: Birkanyáj), két velencei városrészlet, olajfestmény (Guardi iskola). Feltűnő a fényképen³⁶ a bársonnyal kárpitozott, nagyméretű, esztergált lábú, támlás karosszék. A terítővel letakart neoreneszánsz asztalka a Sárospataki Múzeum tulajdona (50.2.30), mint ahogy a „point de Hongrie” huzattal bevont esztergált lábú zsámoly is Sárospatakon, a kiállításon látható.

Az 1930-as években – a szálloda nyitásakor – az emeleten ún. fejedelmi lakosztályt alakítottak ki, mely két teremszerű szobából állt. Olvassuk ismét a krónikást, Bethlen Margitot: „Két szoba, mely teremnek is beillik, az egyik reneszánsz nappalinak berendezve, vörös bársony és brokát takarók, falon, kereveteken, mindenfelé. Oldalt egy finoman faragott régi em-

pire hárfá. A házúr francia dédanyja hozta magával Martinique szigetéről, amikor Franciaországba költöztek vissza a forradalom lezajlása után. Képek, tükrök, régi faragott rámaiban. A másik szoba a háló, amelyben az ágy legalább is másfél személy számára volna elégséges, a faragott reneszance szekrény pedig olyan mély, hogy az aljában szintén másfél rabló férne el, ha eszébe jutna elbujni.³⁷ A leírtaknak megfelelnek az OMH-ban lévő fényképek,³⁸ s rendre felismerhetők az írásban említett bútorok. Segítségükkel a meglévő tárgyi anyagból néhány azonosítható: a nappaliban lévő historizáló asztal, három faragott puttó által körülölelt oszloplábbal, nyolcszögletű, felnyitható asztallappal (Rákóczi Múzeum 81.85). Ugyancsak itt állt, az említett bársonnyal letakarva, a Rákóczi Múzeum egyik nagyméretű reneszánsz asztala, a képen az egyik baluszterláb és a lábakat összekötő merevítő részlete látható (50.2.8). A hálószoba berendezéséből mindössze egy egyszerű vonalú reneszánsz, bársonnyal kárpitozott karos-szék ismerhető fel (50.2.1. és 50.2.2). A vendégszobák berendezése – természetesen a fejedelmi lakosztályhoz viszonyítva szerényebb bútorozású, de igényességről és választékos ízlésről tanúskodik.³⁹

Jóllehet, a füzérradványi kastély berendezése is osztozott a magyar mángyújtemények hányatott, szomorú sorsában, mégis, a kollekció egy része legalább megmenekült a pusztulástól és az elkallódástól, s kiváló darabokkal gyarapította a sárospataki múzeum bútorgyűjteményét. E bútorok újból helyet kaptak a magyar művelődéstörténetben, s nagy részük volt abban, hogy a pataki várban reneszánsz hangulatú enteriőrököt sikerült kialakítani. Közülük kiemelünk két tárgyat, egy diófa asztalt (52.13.1) és egy rozettákkal díszített, faragott ládát (52.11.1), melyek régóta úgy szerepelnek a magyar szakirodalomban, iparművészettörténetben, mint a magyar későreneszánsz művészet, a Rákócziak korának reprezentáns darabjai.⁴⁰

JEGYZETEK

¹ VOIT Pál: Régi magyar otthonok. Bp. 1943. Bővített kiadása: Bp. 1993.

² Polgári lakáskultúra a századfordulón. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok. Sorozatszerkesztő GLATZ Ferenc. Összeállította és bevezető HANÁK Péter. Bp. 1992.

³ A füzérradványi kastély berendezésének leltára 1898–1913. MOL: P 380. I. 4. 12. dosszié C 28. Köszönöm dr. Sisa Józsefnek, hogy e kéziratra felhívta a figyelmemet. A leltár teljes szövegét lásd e folyóirat ... lapján. A kastélyról részletesebben: Sisa József tanulmánya e folyóirat ... lapjain.

⁴ SIMON Zoltán tanulmánya e folyóiratszám-ban.

⁵ SISA József tanulmánya e folyóiratszám-ban.

⁶ Radványi gyár (Zemplénmegyében). Vasárnapi Újság, 1859. május 15. 231–232.

⁷ Kimutatás a néhai gróf Károlyi István által alapított II. számú /Fóti/ hitbizomány kötöttségében megtartani kért ingókról. Iparművészeti Múzeum Adattára. KÖSZEGHY Elemér: Ingó műemlékek jegyzéke: Fót, Károlyi-kastély.

⁸ Auktionskatalog Nachlass János Graf Pálffy I. Teil. Wien, 1921. 42. p. 209. sz.: „Schreibtisch Napoleons I. aus Malmaison”

- ⁹ Il Museo Bardini a Firenze. I. kötet: szerk.: Scolia Cristina de BENEDECTIS. Firenze, 1984. 96. p. 56. jegyzet
- ¹⁰ Károlyi Levéltár... u. o. 9. mappa.
- ¹¹ Sárospatak, Rákóczi Múzeum, ltsz.: 50.2.12. Kassai Múzeumról az adat KŐSZEGHY Elemér: Ingó műemlékek jegyzékéből származik, Iparművészeti Múzeum Adattár, ltsz. nélkül.
- ¹² Collection Bardini. Catalogue des objets d'art antiques, du moyen âge et de la renaissance provenant de la collection Bardini de Florence. London, 1899.
- ¹³ Catalogue des objets d'art et de haute curiosité de la renaissance tableaux anciens. Composant l'importance Collection de M. Eugène de Miller Aichholz de Vienne. Paris, 1900. Vendita della collezione d'oggetti d'arte antica del prof. cav. M. Galli DUNN. Róma, 1905.
- ¹⁴ Köszönöm Cs. Plank Ibolya segítségét, hogy a fényképeket tanulmányozás céljából a rendelkezésemre bocsátotta. Országos Műemlékvédelmi Hivatal (a továbbiakban OMvH) Fényképtára, Füzérradvány, intériefelvételek: 19498, 19499, 19500, 19501, 19502, 19659, 19660, 19661, 19662, 19663, 19664, 19682, 19683, 19684, 19685, 19686, 19687, 19688, 19689, 19690, 19691, 19692, 19693, 19694, 25114, 25116, 25117, 25118, 25119 További fénykép-anyag a MTA MKCS Frivaldszky-albumában, Frivaldszky festményeiről: MKI-C-I-131
- ¹⁵ Özvegy Györgyi (Műemlékek Állami Gondnoksága) segítségét köszönöm, hogy a sátoraljaújhelyi kórházban őrzött tárgyi anyag dokumentációját rendelkezésemre bocsátotta.
- ¹⁶ Rákóczi Múzeum, Sárospatak, Radványról bekerült tárgyak listája: 50.2.1., 50.2.2., 50.2.5., 50.2.6., 50.2.8., 50.2.9., 50.2.10., 50.2.12., 50.2.13., 50.2.15., 50.2.16., 50.2.18., 50.2.20., 50.2.21., 50.2.22., 50.2.23., 50.2.24., 50.2.30., 50.2.31., 50.2.32., 50.2.33., 50.2.34., 52.2.1., 52.3.1., 52.4.1., 52.5.1., 52.6.1., 52.7.1., 52.9.1., 52.10.1., 52.11.1., 52.12.1., 52.13.1., 52.14.1., 52.41.1., 52.43.1., 81.83.1., 81.3.1., 81.85.1, További azonosítható darabok: a gyertyaféj fogantyúval díszített szekrény (jelenlegi kiállításban) neoreneszánsz fiókos kis asztal (vendégszobák folyosóján) kandeláberpár (kápolnában) esztergált lábú zsámoly (kiállításban) és talán a fekete-arany tükör valamint az aranyozott, faragott tükör (81.132.1.), hétlábú diófa asztal (81.87.1.) Köszönöm dr. Dankó Katalin, dr. Tamás Edit és Várady László segítségét, hogy a Rákóczi Múzeumba beletárolt tárgyak megtekintését lehetővé tették még 1996-ban. Továbbá köszönöm Ridovics Annának az általa nyújtott közreműködést.
- ¹⁷ Cházár László képeslapgyűjteménye, Boulogne. közölve: CHÁZÁR László: Kastélyaink. 1989. Ohio, 279. kép.
- ¹⁸ Fényképek, OMvH Fényképtára, 19688, 19692
- ¹⁹ Fénykép, OMvH Fényképtára, 19659
- ²⁰ Fénykép alapján valószínűleg azonosíthatók a következő asztalok: esztergált lábakon nyugvó, fiókos későreneszánsz(?) kis asztal, Sárospatak, 50.2.34) fiókos neoreneszánsz kis asztal (Sárospatak, vár, vendégszoba előtér)
- ²¹ Fényképek, OMvH Fényképtára, 19660, 19661, 19683, 19684
- ²² Fényképek, OMvH Fényképtára, 19661, 19684
- ²³ BETHLEN Margit: Szálló a kastélyban. Ünnepek, V. (1938) június 1.
- ²⁴ U. o.
- ²⁵ ÉBLE Gábor: A nagy-károlyi gróf Károlyi család leszármazása. A leányági ivadékok feltüntetésével. Budapest, 1913. ld. mellékletek, szám nélkül.
- ²⁶ Fényképek, OMvH Fényképtára, 19689, 19691, 19693, 25.114
- ²⁷ OTTOMEYER, Hans-PRÖSCHEL, Peter: Vergoldete Bronzen. München, 1986. I. kötet 117. p. 2.5.11. „Carteluh, mit dem Wagen der Venus, wohl Jacques Caffiéri zuzuschreiben, Paris um 1745, H 105, bez.: Cromier/à Paris, Boston, Museum of Fine Arts 50.447” – továbbá három példány: – Oslo, Kunstindustriemuseum – Párizs, Garde-Meuble National – Műkereskedelem (Sotheby London, 1982. 06. 25.)
- ²⁸ Fényképek, OMvH Fényképtára, 19.689 (átlátással a szalonból) 25.116
- ²⁹ BETHLEN Margit: Radványi kirándulás. Pesti Hírlap, 1938. május 10. p. 11. „A hall melletti társalgóban csupa hazai vadásztrófea. A medvebőrök egykori gazdái közül kettőt a háziúr nővére, gróf Jankovich Dénesné ejtett el még leánykorában,

- Erdélyben. Közöttük kifeszítve egy vad-disznó bőre, amely pont akkora, mint a medvék. Ez gróf Károlyi István első vadászszákmánya, tizennégy éves korában lőtte. Otthoniasan érint a falaknak ez a díszítése, falusi kastélyokban így szoktuk meg. Örülök, hogy az átalakításoknál meghagyták ezt a jelleget.”
- ³⁰ Fényképek, OMvH Fényképtára, 19.694, 25.118
- ³¹ Ráday Mihály TV-műsora, az „Unokáink sem fogják látni” többször foglalkozott a kastéllyal, s ennek során említést tett a tükör sorsáról is. Lásd.: Mi lesz a sorsa a Károlyi-kastélynak? Magyar Nemzet, 1993. október 18., A radványi sötét erdőben. Magyar Nemzet, 1994. április 6.
- ³² Fényképek, OMvH Fényképtára, 19682, 19685, 19686, 19687, 19690, 25117, 25119 E terem korábbi berendezését örökíti meg: 19502
- ³³ BETHLEN Margit: Radványi kirándulás. Pesti Hírlap, 1938. május 10. p. 11.
- ³⁴ OSZK Plakát és Aprónyomtatványtár, képeslap (1930-as évek?) és fénykép, OMvH Fényképtár 19502 összevetése.
- ³⁵ Csupán egy reneszánsz diófa karosszék azonosítható talán a képeslap alapján, háttámlája magas, üléséhez hasonlóan bőr bevonatú. Sajátossága a faragott akantuszlevélben végződő háttámla (Rákóczi Múzeum, 50.2.20).
- ³⁶ OMvH Fényképtára 19662
- ³⁷ BETHLEN Margit: Radványi kirándulás. Pesti Hírlap 1938. május 10. p. 11
- ³⁸ Fényképek, OMvH Fényképtára 19663 illetve 19664
- ³⁹ Fényképek, OMvH Fényképtára 19498, 19499, 19501
- ⁴⁰ VOIT Pál: Régi magyar otthonok. Bp. 1943. 107. p. (kép) SZABOLCSI Hedvig: Régi magyar bútorok. Bp. 1954. 24. kép.

A képek forrásai:

Országos Műemlékvédelmi Hivatal Fényképtára: 1, 3, 4, 5, 6, 7
OSZK Plakát- és Aprónyomtatványtár: 2

Summary

THE COUNTRY HOUSE AT FÜZÉRRADVÁNY

The four articles by J. Sisa, Z. Simon, T. Koppány and H. Horváth deal with different aspects of the history of the country house at Füzérradvány. The original house was built in the late-16th century by Péter Réthey. The building along with the estate was donated by Leopold I to László Károlyi, whose descendents possessed the property for the greater part of the next two and a half centuries. Two inventories, from 1700 and 1717 respectively, and a rather unusual plan from about the same time reveal the appearance of the structure. It was a square building with bastion-like projections at the corners, walls along two of its sides, and two-storeyed wings arranged in an L shape along the other two. It represented basically a simplified and provincial variant of the four-cornered castle type, ultimately Italian in origin but prevalent all over Hungary from the late 16th century.

In the 18th century the Károlyi family even rose to the rank of counts. Füzérradvány was but a remote commercial centre in the system of the vast Károlyi domains. Yet due to the expansion of the family, in the mid-19th century Count Ede Károlyi decided to establish his residence there. He rebuilt the old castle in stages between 1857 and 1877, incorporating only small sections of the original building. First Miklós Ybl, the distinguished architect, was in charge the construction. Soon Károlyi himself took over and produced a design of his own for the central part of the new house, including the all-too-slender tower. The result was a large country house with a transitional style between the Rundbogenstil and the Neo-Renaissance.

Between 1897 and 1907, under a new owner, Count László Károlyi, the building underwent major changes. From designs by Albert Pio, a Viennese architect, the south wing was built anew, and some other sections underwent slight alterations. The new south wing had roughly the same size as its predecessor but its crisp details betrayed the designer's *École des Beaux-Arts* training. The interior of the newly-built wing accommodated two large and sumptuous spaces, the so-called marble hall and the great salon, and several smaller rooms. The rooms on the ground floor constituted the Count's suite, the ones on the first floor the Countess's. They were furnished with valuable old pieces purchased mostly from Italian antique dealers, the bulk coming from Bardini's shop in Florence. Especially valuable were the Italian Renaissance door frames and fire places, which were built into the rooms.

The interiors underwent minor modifications in 1936–37 when Count László Károlyi's son, István, transformed the disused house into a hotel. For the accommodation of further guests, several villa-like pavilions were constructed in the park. After the Second World War, in 1948, the establishment was taken away from the Károlyi family and was turned into a hospital. The most valuable pieces of furniture found their way into a museum installed in the Castle of Sárospatak. Other pieces were dispersed or destroyed. The building now belongs to the Hungarian National Board of Trust of Historic Monuments, and is under restoration.

The grounds around the house shared the fate of the building. In the second half of the 19th century, at the time of the construction of the country house, the grounds were turned into a large landscape park, and a pond was created at the foot of the hill. Later a terrace and a small French-style formal garden were laid out at the south side of the house. These were probably added at the turn of the 20th century when the new south wing was built. The park still awaits restoration.